

معاونت پژوهش و انتشارات جامع انقلاب اسلامی
Vice President For Research

راهنمای جامع پایان نامه نویسی - قسمت چهاردهم

نحوه نوشتن فصل دوم پایان نامه - مبانی نظری و پیشینه تحقیق

دسته بندی: پایان نامه نویسی

پایان نامه به چند فصل تقسیم می شود که هر یک هدفی را پیش گرفته و نکات خاصی در نگارش آن باید رعایت شود. درباره نحوه نوشتن فصل اول پایان نامه، که به نوعی مقدمه است و کلیات تحقیق نامیده می شود، پیش تر صحبت کردیم.

فصل دوم پایان نامه با عنوان "بررسی مبانی تحقیق"، "بررسی مبانی نظری پژوهش" یا "بررسی ادبیات موضوع" شناخته شده است. فصل دوم معمولاً بخش زیادی از پایان نامه را به خود اختصاص می دهد که در حالی که ساده به نظر می رسد، تنظیم و تدوین آن چالش هایی را در بر دارد. بنابراین بهتر است دقیقاً بدانید در فصل دوم پایان نامه باید به چه چیز اشاره کنید و چگونه آن را تنظیم کنید. معمولاً هدف از نوشتن فصل دوم پایان نامه، گردآوری است که البته این مساله به گردآوری ادبیات، پیشینه و سوابق داخلی و خارجی تحقیق ختم نمی شود، بنابراین برای اینکه یک محتوای خوب و قوی برای فصل دوم پایان نامه تهیه کنید باید منابع معتبر و قدرتمندی در دست داشته باشید.

➤ وظایف محقق در فصل دوم پایان نامه

بسیار مهم است که محقق بداند برای تنظیم و تدوین فصل دوم پایان نامه باید چه کارهایی بکند. محقق باید به موارد زیر بپردازد:

- پیشینه تحقیق را بررسی کند.
- موضوع را ارزشیابی کند.
- موضوعات مورد بررسی را نقد و تفسیر کند.
- نظریات و تحقیقاتی که مشابه عنوان پژوهش فعلی هستند بررسی شده و نظرات و تحقیقات با یکدیگر مقایسه شوند.
- مقالات مرتبط، انواع پایان نامه ها با موضوع مشابه و کتب و مجلات در زمینه موضوع مورد تحقیق بررسی شوند.

- فقط به منابع داخلی پرداخته نشود و در پیشینه پژوهش، منابع خارجی نیز مورد بررسی قرار بگیرند.

➤ فصل دوم پایان نامه چگونه نوشته می شود؟

معمولا پیشنهاد می شود فصل دوم به دو بخش اصلی تقسیم شود. این کار موجب می شود بتوانید یکپارچه تر و منظم مطالبتان را بیان کنید و به طور در هم و نامنظم به مطالب گردآوری شده اشاره نکنید.

قسمت اول

در قسمت اول فصل دوم پایان نامه به بررسی نظریه هایی که پیرامون موضوع تحقیق فعلی بیان شده پردازید و به نوعی موضوع پژوهش را مطرح کنید. در این قسمت، چهارچوب کلی پژوهش را به اختصار توضیح دهید و مساله پژوهش و گاهی فرضیه های مطرح شده را نیز بیان کنید. قسمت اول از فصل دوم بسیار کوتاه است و به طور مختصر و اجمالی با تکیه بر کلیدواژگان تحقیق به مهم ترین تئوری ها و مدل های ارائه شده درباره موضوع مورد بررسی پرداخته می شود.

قسمت دوم

در قسمت دوم فصل دوم پایان نامه به مرور نتایج و یافته های تحقیقات انجام شده در داخل و خارج پرداخته می شود. قسمت دوم این فصل که طولانی تر است در حقیقت پیشینه پژوهش را به صورت انتقادی و یکپارچه مرور می کند.

اطلاعات قسمت اول این فصل باید به قدری شفاف و واضح باشد که خواننده از اهمیت و ضرورت مساله آگاه شود بدون این که مطالب قسمت دوم برایش تکراری باشد.

بهترین توصیه برای افرادی که می خواهند پایان نامه بسیار خوبی داشته باشند این است که فصل دوم را حداقل ۳ بار نگارش کنند.

بار اول: جمع آوری تعارف – مطالب گردآوری شده به صورت فیش نویسی شده یا نگارش شده تهیه شوند.
بار دوم: مطالعه بخش های جمع آوری شده و استفاده از یک طرح مشخص برای چیدن این اطلاعات. پیشنهاد می شود برای نوشتن مرور پیشینه از رویکرد کیفی استفاده کنید. یعنی ابتدا یافته های کلی در زمینه پژوهش را مطرح کنید و در ادامه، دامنه یافته های پژوهشی را به موضوع تحقیق خود محدود کنید و در نهایت سوال پژوهش را مشخص کنید. با این کار به شیوه ای ماهرانه خواننده را به موضوع پژوهش هدایت کرده اید.

بار سوم- در مرحله سوم نگارش فصل دوم باید تمامی اطلاعات جمع آوری شده را از زبان خودتان خلاصه نویسی کنید و در مطلب خود با خلاقیت خودتان جدول و اشکالی را که مرتبط با بحث هستند اضافه کنید. این مرحله پایانی نگارش متن شماست بنابراین باید در آن بسیار دقت داشته باشید.

در نوشتن فصل دوم پایان نامه باید به سبک نگارش نیز دقت داشته باشید، سعی کنید یکپارچگی متن، تیترها، روش منبع نویسی و ارجاع دهی مطالب، سطح کاربرد کلمات و مثال ها و نمودارها و روش اشاره به نمودارها و جداول را رعایت کنید. همچنین نوشته شما باید منسجم باشد یعنی هر مطلبی باید مکمل مطلب بعدی و قبلی خود باشد و مطالب به هم مرتبط باشند. از پراکنده نویسی و کلی گویی اجتناب کنید.

یک قاعده در نگارش فصل دوم پایان نامه این است که با خاتمه یک پاراگراف، به رفرنس های مطالب آن پاراگراف اشاره شود که برای این کار نیز باید از روش های استاندارد ارجاع دهی در انتهای هر جمله یا پاراگراف استفاده کنید.

این را نیز در نظر داشته باشید، این هنر یک محقق است که بداند چه مطالبی به درد کار او می خورد و باید در فصل پیشینه تحقیق به آن ها اشاره کند چه مطالبی برای این فصل لازم نیست و به موضوع مورد بررسی ارتباط ندارد. حجیم کردن بی هدف این فصل ضعف محقق را نشان می دهد و اینطور به نظر می رسد محقق هنوز درباره محدوده ی مورد بررسی خود اطلاعاتی ندارد.

حجم منطقی فصل دوم پایان نامه یا پیشینه پژوهش در رساله دکتری بین ۲۰ تا ۵۰ صفحه است و در پایان نامه کارشناسی ارشد معمولا کوتاه تر است.

همانند تمامی فصول پایان نامه، رعایت نکات ادبی و ویرایشی در این فصل نیز بسیار ضروری است. علاوه بر نگارش و املای صحیح، نشانه گذاری های صحیح نیز بسیار مهم هستند و رعایت نکردن آن ها از ارزش کار شما می کاهد. برای ویرایش پایان نامه می توانید از نرم افزار های موجود نیز کمک بگیرید. علاوه بر این نکات، نکات فنی دیگری نیز وجود دارد همانند نوع فونت، سایز فونت و فاصله خطوط و موارد دیگری که دانشجو باید به دستورالعمل استاندارد دانشگاه مراجعه کند و موارد ذکر شده در آن را در پایان نامه نهایی خود اعمال کند.

➤ گردآوری اطلاعات مرتبط با فصل دوم پایان نامه

در گردآوری اطلاعات این فصل باید دقت داشته باشید که دیگران در نظرات و تحقیقات خود چه مواردی را مطرح کرده اند و در عین حال چه مواردی مطرح نشده و باید به آن پرداخته شود. همچنین تمامی محدودیت های خاصی که در گذشته برای بهبود و حل مساله مطرح شده وجود داشته نیز باید بیان شود و در این فصل محقق تلاش کند تا نشان دهد تحقیقی که ارائه می دهد قرار است محدودیت های قبلی را رفع کند.

این بسیار مهم است که در نظر داشته باشید کارها و تحقیقات پیشین نقطه حرکت شما هستند و هر چه شما بیشتر به آن ها بپردازید می توانید مسیر هموارتری را در پیش داشته باشید و در نهایت با مقایسه مجموعه تحقیقات مشابه، نتیجه گیری لازم را بعمل آورید. پژوهش امری گروهی است و هیچ مطالعه ای بدون مطالعات قبلی صورت نگرفته، حتی تحقیقات و پایان نامه شما نیز در صورتی که تکمیل و جامع باشد می تواند به منبعی برای مطالعات بعدی تبدیل شود.

اولویت بررسی را به روی آخرین تحقیقات انجام شده بگذارید و در صورت نیاز تا جایی که کافی است به تحقیقات پیش تر از آن بپردازید. جدیدترین تحقیقات و مطالعات انجام شده بیشتر به شما کمک می کنند به چه موضوعاتی در گذشته پرداخته شده و چه موضوعاتی از دید محققان دور مانده است. این کار همچنین موجب می شود شما دچار دوباره کاری نشوید و تحقیقی انجام ندهید که پیش تر صورت گرفته است. این را نیز در نظر داشته باشید، منابعی که برای گردآوری اطلاعات از آنها استفاده می کنید باید معتبر و قابل اعتماد باشند. بسیاری از مطالبی که در اینترنت یا با یک جستجوی ساده به نمایش در می آیند برای استفاده در پایان نامه بعنوان یک کار علمی مناسب نیستند اما می توانید از آنها ایده بگیرید و رفرنس های درون آن مطالب را برای تحقیق و بررسی در نظر بگیرید.

هر چه محقق بتواند در فصل دوم پایان نامه، تحقیقات بیشتری را مورد مطالعه قرار دهد و تئوری های بیشتری را ملاحظه کند، کار او برای تکمیل و نگارش فصل ۵، که باید به بحث درباره تشابه ها و تفاوت های یافته های خود و تحقیقات پیشین بپردازد، ساده تر خواهد شد.